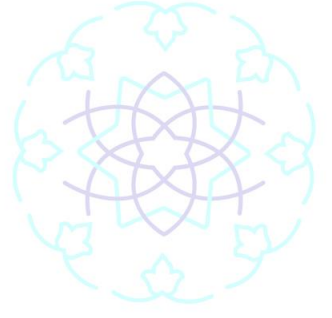

BAÇİNİ

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

Yıl / Year: 4, Cilt / Volume: 4, Sayı / Issue: 8
Temmuz / July 2026

Ss. / Pp. 199-224

Yayına Geliş Tarihi / Article Arrival Date
08.05.2026

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date
31.07.2026

İNSAN HAKLARI EVRENSEL BEYANNAMESİ AFİŞLERİNİN GRAFİK TASARIM BAĞLAMINDA İKONOĞRAFİK VE GÖRSEL ANLAM ANALİZİ

Özlem KUM¹

Özet

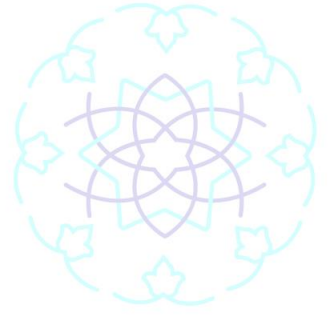
Bu çalışma, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ne (UDHR) ait afişlerin grafik tasarım bağlamında ikonografik, göstergebilimsel ve görsel anlam üretimi açısından incelenmesini amaçlamaktadır. Araştırmada, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin farklı maddelerini temsil eden yedi afiş, nitel araştırma yöntemi kapsamında doküman analizi tekniğiyle değerlendirilmiştir. Çalışmanın kuramsal temelini Panofsky'nin ikonolojik çözümleme yaklaşımı oluşturmaktadır. Analiz sürecinde afişler; ikonografik öğeler, renk kullanımı, kompozisyon yapısı ve görsel anlatı boyutları üzerinden çözümlenmiştir. Bulgular, afişlerde kullanılan çocuk figürleri, eller, kuş, terazi, merdiven, harita ve ışık gibi sembolik öğelerin; özgürlük, eşitlik, adalet, dayanışma ve evrensellik gibi kavramları görsel metaforlar aracılığıyla temsil ettiğini göstermektedir. Ayrıca renklerin yalnızca estetik değil, psikolojik ve ideolojik anlam üretimini destekleyen görsel göstergeler olarak işlev gördüğü belirlenmiştir. Sıcak renklerin hareket ve dikkat duygusu oluşturduğu, soğuk renklerin güven ve denge hissini desteklediği, siyah-beyaz kontrastın ise anonimlik ve evrensellik vurgusunu güçlendirdiği tespit edilmiştir. Sonuç

¹ Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, ozlemkum@outlook.de, ORCID: 0000-0002-6567-7974

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

olarak çalışma, UDHR afişlerinin kültürel ve ideolojik anlamlar üreten çok katmanlı görsel iletişim araçları olduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar kelimeler: İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Grafik Tasarım, İkonografi, Göstergebilim, Görsel İletişim.

AN ICONOGRAPHIC AND VISUAL MEANING ANALYSIS OF POSTERS FOR THE UNIVERSAL DECLARATION OF HUMAN RIGHTS IN THE CONTEXT OF GRAPHIC DESIGN

Abstract

This study aims to examine posters related to the Universal Declaration of Human Rights (UDHR) in the context of graphic design, focusing on their iconographic, semiotic, and visual meaning-making. In the research, seven posters representing different articles of the Universal Declaration of Human Rights were evaluated using document analysis within the scope of qualitative research methods. The theoretical foundation of the study is based on Panofsky's iconological analysis approach. During the analysis process, the posters were examined in terms of iconographic elements, color usage, compositional structure, and visual narrative dimensions. The findings indicate that symbolic elements used in the posters-such as child figures, hands, birds, scales, stairs, maps, and light-represent concepts like freedom, equality, justice, solidarity, and universality through visual metaphors. Additionally, it was determined that colors function not only as aesthetic elements but also as visual indicators that support the production of psychological and ideological meanings. It was found that warm colors evoke a sense of movement and attention, cool colors reinforce feelings of security and balance, and black-and-white contrast strengthens the emphasis on anonymity and universality. In conclusion, the study demonstrates that UDHR posters are multi-layered visual communication tools that produce cultural and ideological meanings.

Keywords: The Universal Declaration of Human Rights, Graphic Design, Iconography, Semiotics, Visual Communication.

BAÇİNİ

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

Giriş

Dünya genelindeki tüm bireylerin sahip olduğu temel haklar, Birleşmiş Milletler tarafından 1948 yılında kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ile uluslararası düzeyde ilan edilmiştir (BM, 1948). İnsan hakları kavramı tarihsel olarak oldukça eskiye dayansa da bir terim olarak yaygın biçimde kullanılmaya başlanması son yüzyıla rastlamaktadır. İlk dönemlerde “doğal haklar” çerçevesinde ele alınan bu kavram, günümüzdeki anlamını da bu süreçte kazanmıştır. Bireyin toplum içindeki konumu tartışılırken doğuştan sahip olduğu hak ve özgürlüklerin varlığı ile bu hak ve özgürlüklerin toplumsal yaşama katılım sürecinde korunması gerekliliği, uzun yıllar boyunca düşünsel tartışmaların temel konularından biri olmuştur. Bu bağlamda insanlar, daha gelişmiş ve kapsamlı haklara sahip olabilmek amacıyla toplumsal yapılar içinde yer almışlardır (Çeçen, 2020, s. 5). Doğal hukuk yaklaşımına göre insan hakları; bireylerin ırkı, cinsiyeti ya da toplumsal statüsü gözetilmeksizin yalnızca insan olmalarından kaynaklanan evrensel haklardır. Bu çerçevede insanlar doğuştan özgür kabul edilmekte ve hukuk önünde eşit sayılmaktadır. Dolayısıyla bir hakkın varlığının kabulü, toplumsal çoğunluğun onayına bağlı değildir (Doğan, 2019, s. 58-59). Bir hakkın anlamlı bir şekilde varlık gösterebilmesi, yalnızca tanımlanmış olmasına değil; aynı zamanda bireye yetki tanınması, bu hakka ilişkin talepte bulunabilme imkânı sağlaması ve başkaları tarafından saygı gösterilmesini gerektiren bir niteliğe sahip olmasına bağlıdır (Turhan, 2016, s. 362). İnsan hakları, modern toplumların temel etik ve hukuki yapı taşlarından biri olarak yalnızca metinsel ifadelerle değil aynı zamanda görsel temsiller aracılığıyla da anlam kazanmaktadır. Özellikle küreselleşen iletişim ortamında, soyut kavramların geniş kitlelere aktarılmasında görsel dilin rolü giderek artmaktadır. Bu bağlamda afişler, karmaşık düşünceleri sadeleştirerek geniş kitlelere ulaştırabilen güçlü görsel iletişim araçları olarak öne çıkmaktadır.

Günümüzde görsel iletişim, toplumsal bilinç oluşturma ve kamuoyu şekillendirme süreçlerinde önemli bir araç olarak işlev görmektedir. Afişler ise bu süreçte, toplumu bilgilendirme, farkındalık yaratma ve mesajların etkili biçimde aktarılması açısından güçlü bir görsel iletişim ortamı sunmaktadır. Yapılan güncel çalışmalar, afiş tasarımlarında kullanılan

görsel unsurların izleyici üzerinde hem bilişsel hem de duygusal düzeyde etkili sonuçlar doğurduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda özellikle renk, kompozisyon ve insan figürü gibi temel tasarım öğelerinin izleyicinin mesajı algılama ve yorumlama biçimini doğrudan şekillendirdiği ifade edilmektedir (Curavcı & Dikbaş Torun, 2026, s. 87). Afiş tasarımı, görsel unsurların stratejik kullanımıyla izleyici üzerinde hızlı ve etkili bir algı oluşturmayı amaçlayan bir iletişim biçimidir. Renk, kompozisyon, tipografi ve sembolik öğeler aracılığıyla anlam üretimi gerçekleştiren afişler, özellikle toplumsal farkındalık oluşturma süreçlerinde önemli bir işlev üstlenmektedir. Bu yönüyle afişler, yalnızca estetik nesneler değil aynı zamanda ideolojik ve kültürel mesajların taşıyıcısıdır.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (UDHR), 1948 yılında kabul edilmesinden bu yana insan haklarının evrensel bir çerçevede tanımlanmasını sağlayan en önemli uluslararası metinlerden biri olmuştur. Bu metnin farklı kültürel bağlamlarda görselleştirilmesi, insan haklarının evrenselliğinin nasıl temsil edildiği sorusunu da beraberinde getirmektedir. Özellikle afiş tasarımları üzerinden gerçekleştirilen görselleştirmeler, metinsel içeriğin ötesine geçerek sembolik ve duygusal bir anlatım dili sunmaktadır. Bu çalışma, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ne ait afişlerin görsel temsilleri üzerinden nasıl anlam üretildiğini incelemeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda çalışma aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aramaktadır:

Afişlerde hangi görsel kodlar ve semboller kullanılmaktadır? İnsan haklarına ilişkin kavramlar hangi görsel stratejiler aracılığıyla temsil edilmektedir? Evrensellik ve insanlık ortaklığı afişlerde nasıl görselleştirilmektedir?

Kuramsal Çerçeve

Afiş, kökeni 15. yüzyıla kadar uzanan ve ilk örnekleri litografi ile ağaç baskı gibi tekniklerle üretilen basılı duyurular şeklinde ortaya çıkmıştır. Sanayi Devrimi ile birlikte artan toplumsal iletişim ihtiyacı, afişin etkili bir görsel iletişim aracı olarak gelişimini hızlandırmıştır. Afiş, görsel unsurlar aracılığıyla geniş kitlelere hitap eden bir iletişim aracı olarak özellikle 20. yüzyılda grafik tasarımın öne çıkan ürünlerinden biri hâline gelmiştir (Gümüştekin, 2012, s. 63). Bu bağlamda afiş, belirli bir düşünceyi ya da mesajı geniş kitlelere etkileyici bir biçimde iletmeyi

BAÇİNİ

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

amaçlayan, reklam, propaganda, tiyatro ve sergi tanıtımları gibi alanlarda kullanılan, çoğunlukla görsel ağırlıklı duvar ilanları olarak tanımlanmaktadır. Afişler; tanıtım, sosyal ve ticari iletişim işlevlerinin yanı sıra kültürel bağlamda da değerlendirilebilmekte olup, bu noktada kültürel afişler, belirli bir etkinliği hedef kitleye etkili biçimde ulaştırma amacıyla tasarlanmaları bakımından diğer afiş türlerinden ayrılmaktadır (Bilecenoğlu & Metin, 2026, s. 4-5). Afiş tasarımında, mesajın hedef kitle tarafından etkili biçimde algılanabilmesi için çeşitli temel ölçütlerin gözetilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, sloganın izlenme mesafesine uygun biçimde okunabilir olması kadar tasarımın dikkat çekici, düşündürücü ya da bilgilendirici bir nitelik taşıması ve izleyiciyi harekete geçirmeye yönelik bir etki oluşturmaya önem taşımaktadır (Becer, 2019, s. 204). Afiş tasarımında görsel unsurlar ile sloganın uyumlu olması ve mesajın bütüncül ve açık bir şekilde iletilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Becer, 2019, s. 202, akt. Balcan, 2022). Bu doğrultuda afişler yalnızca estetik bir tasarım ürünü olarak değil, aynı zamanda anlam üreten görsel iletişim araçları olarak değerlendirilmektedir. Görsel anlamın çözümlenmesinde ikonografi ve göstergebilim önemli kuramsal yaklaşımlar sunmaktadır. İkonografi, görsel imgelerin içerdiği sembolik anlamların analizine odaklanırken göstergebilim, bu imgelerin birer gösterge olarak nasıl anlam ürettiğini incelemektedir.

Göstergebilimsel yaklaşımlar, bireylerin aynı nesne ya da göstergeye farklı anlamlar yükleyebileceğini ve anlamın bağlama göre değişkenlik gösterebileceğini ortaya koymaktadır. Bu çerçevede Charles Sanders Peirce tarafından geliştirilen üçlü göstergebilim modeli, göstergelerin anlamlandırılmasında önemli bir kuramsal temel sunmaktadır. Peirce'in yaklaşımı, göstergeleri dinamik ve süreç odaklı bir yapı içinde ele alarak, anlamın yalnızca temsil düzeyinde değil, yorumlayıcı süreçler aracılığıyla şekillenen çok katmanlı bir yapı olduğunu vurgulamaktadır (Preucel, 2006, s. 49, 249-250; Adwina & Ashari, 2025, s. 331). Saussure'ün dilbilimsel yaklaşımına göre ise gösterge, “gösteren” (biçim) ile “gösterilen” (kavramsal içerik) arasındaki ilişki üzerinden oluşmaktadır (İncesu Karahan, 2025, s. 84). Göstergebilimsel ve görsel çözümleme yaklaşımları kapsamında Erwin Panofsky'nin ikonolojik yöntemi de önemli bir kuramsal çerçeve sunmaktadır. Panofsky, görsel eserlerin yalnızca betimsel düzeyde değil,

BAÇİNİ

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

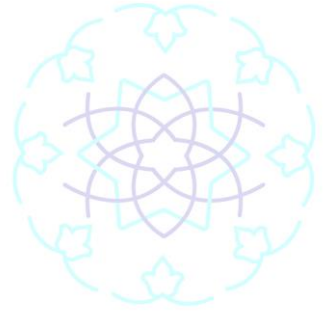
ikonografik ve ikonolojik katmanlar üzerinden ele alınması gerektiğini ve bu sayede kültürel, tarihsel ve ideolojik anlamların ortaya çıkarılabileceğini savunmaktadır.

İkonografi, “eikon” (imge) ve “graphia” (yazım) sözcüklerinin birleşiminden oluşan Yunanca kökenli bir terim olup, genel anlamda “imge oluşturma” ya da “imge yazımı” olarak ifade edilmektedir. Sanat tarihi bağlamında ise Erwin Panofsky’nin yaklaşımına göre ikonografi, sanat yapıtlarında betimlenen olay, kişi, düzen ve kalıpların sistematik biçimde incelenmesini konu edinen bilimsel bir disiplin olarak tanımlanmaktadır (Kırman, 2025, s. 294). İkonografi, özellikle dinî temalı sanat yapıtlarında belirli kişi ya da olayların betimlenmesinde kullanılan ve zaman içinde yerleşik bir görsel düzen anlayışı kazanan kompozisyonları inceleyen bir alan olarak tanımlanmaktadır (Çomak, 2025, s. 2855). Panofsky’e göre ikonografik analiz, yalnızca görsel motiflerin tespitiyle sınırlı olmayıp aynı zamanda hikâye, imge ve alegorilerin anlamlandırılmasıyla da ilişkilidir. Bu yaklaşım, görsel unsurların yalnızca betimlenmesinin ötesine geçerek yazılı kaynaklarda yer alan tema ve kavramların tanınmasını ve yorumlanmasını da gerekli kılmaktadır (Panofsky, 2012a, s. 33). Panofsky’nin yaklaşımına göre sanat yapıtları, anlamın farklı katmanlarını ortaya koyabilmek için üç temel düzeyde incelenmektedir. İlk aşama olan ön-ikonografik tanımlamada eser; çizgi, renk, şekil ve hacim gibi temel görsel öğeler üzerinden betimlenmektedir. İkinci aşama ikonografik çözümleme olup yapıtın içerdiği tema, kavram ve betimsel unsurlar arasındaki ilişkilerin analizine odaklanmaktadır. Üçüncü ve en üst düzey olan ikonolojik yorum ise eserin, dönemin kültürel yapısı, düşünsel atmosferi ve sanatçının bireysel dünyasıyla ilişkisi içinde anlamlandırılmasını kapsamaktadır. Bu doğrultuda, sanat eserinin ikonolojik açıdan değerlendirilmesi hem sanatçının kişisel ifadesini hem de ait olduğu dönemin kültürel bağlamını yansıtan bir belge niteliği taşımaktadır (Tükel & Yüzgüller, 2018, s. 16-17; Panofsky, 2012b, s. 53; Braun & Clarke, 2006, s. 79; İnal & Tarlakazan, 2026, s.51). Göstergebilimsel açıdan ise görseller, birer gösterge sistemi olarak değerlendirilmekte ve bu sistem içinde yer alan her unsur belirli bir anlam üretim sürecine katkı sağlamaktadır. Düz anlam (denotation) görselin doğrudan ifade ettiği unsurları kapsarken yan anlam (connotation) kültürel ve bağlamsal çağrışımları içermektedir. Bu bağlamda afiş tasarımları, çok katmanlı anlam

BAÇİNİ

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

yapıları barındıran görsel metinler olarak değerlendirilebilir. Bu çalışma kapsamında Panofsky'nin ikonolojik yaklaşımı görsel sembollerin kültürel anlam katmanlarını ortaya koymak amacıyla; göstergebilimsel yaklaşımlar ise görsel göstergelerin anlam üretim süreçlerini açıklamak amacıyla birlikte kullanılmıştır.

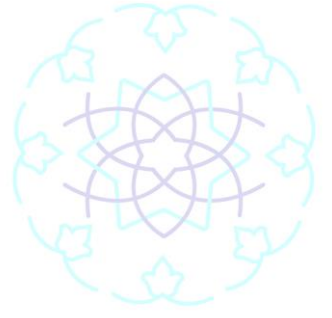
Renkler, birer algı göstergesi olarak bireylerin psikolojik durumları ve duygusal tepkileri üzerinde önemli etkiler oluşturmaktadır (Aslan (Artan) & Sayın, 2025, s. 629). Uzun'a (2024) göre, tasarım sürecinde renklerin sembolik anlamlarından yararlanılması, tasarımcının hedeflediği duygusal etkileri oluşturmaya ve verilmek istenen mesajın daha güçlü ve etkili bir biçimde iletilmesine olanak sağlamaktadır. Ambrose ve Harris'e (2020, s. 108) göre, kırmızı renge maruz kalmak; epinefrin salgılanmasını tetikleyerek kalp atış hızının artmasına, nefes almanın hızlanmasına ve tansiyonun yükselmesine yol açabilmektedir. Mor renk, izleyicide ilk karşılaşmada duygusal bir etki oluşturarak yoğun, dikkat çekici ve aynı zamanda karanlık çağrışımlar barındıran bir atmosferin oluşmasına katkı sağlamaktadır (Uzun & Uzun, 2025, s. 201). Mavi renk, dinlendirici etkisiyle huzur ve sakinlik duygusu oluşturmakta; gökyüzü, su ve deniz gibi doğal unsurları çağrıştırarak aynı zamanda sonsuzluk ve dinginliğin simgesi olarak değerlendirilmektedir (Uçar, 2004, s. 53-54). Sarı renk, parlaklığı ve canlılığı nedeniyle mutluluk ve enerji hissi uyandırmakta, sıcak mevsimleri çağrıştırmaktadır; ancak siyah ile kullanıldığında uyarıcı bir etki oluşturarak dikkat çekici bir anlam kazanabilmektedir (Ambrose & Harris, 2020, s. 114). Yeşil renk, doğa ile özdeşleştirilerek huzur ve denge duygusunu temsil etmekte; aynı zamanda canlılık ve enerji hissi de uyandırmaktadır (Buçukoğlu, 2025, s. 2471).

Renkler yalnızca görsel algıyı etkileyen unsurlar değil, aynı zamanda kültürel bağlam içerisinde farklı sembolik anlamlar taşıyan göstergeler olarak da değerlendirilmektedir. Özellikle kırmızı renk, toplumların tarihsel ve kültürel birikimlerine bağlı olarak farklı anlam katmanları kazanabilmektedir. Doğu Asya kültürlerinde kırmızı rengin yaşam gücü, enerji, canlılık ve olumlu anlamlarla ilişkilendirildiği; Japon kültürel bağlamında ise güç, yaşam, tutku ve geleneksel değerlerle bağlantılı sembolik anlamlar taşıdığı belirtilmektedir (Kwon & Kim, 2005; Yugay, 2018). Mavi renk ise doğada gökyüzü ve denizin rengi olarak karşımıza çıkmakta ve bu

BAÇİNİ

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

yönüyle sonsuzluk ile huzurun simgesi olarak kabul edilmektedir. Ayrıca çeşitli din ve uygarlıklarda mavi rengin tanrısal bir güç taşıdığına inanılmakta; özellikle Mısır, Hindistan, Arabistan, İran ve Anadolu kültürlerinde koyu mavi tonlarının kötülükleri uzaklaştırdığı ve koruyucu bir işlev gördüğü düşünülmektedir. Bu bağlamda nazar boncuğunda kullanılan kobalt mavisinin de nazardan koruduğuna inanılması bu sembolik anlayışın bir yansımasıdır (Üneş, 2025, s. 103). Bu nedenle renklerin psikolojik ve kültürel etkileri, görsel iletişim tasarımlarında anlam üretim sürecini doğrudan şekillendiren önemli bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Afiş tasarımında renk, yalnızca estetik bir unsur değil; aynı zamanda mesajın vurgulanmasını, yönlendirilmesini ve anlamlandırılmasını sağlayan temel bir bileşendir.

Yöntem

Bu çalışma, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ne ait afişlerin görsel açıdan incelenmesini amaçlayan nitel bir araştırma olarak tasarlanmıştır. Araştırmada veri toplama yöntemi olarak doküman analizi kullanılmıştır. Doküman analizi yöntemi, yazılı ve görsel materyallerin belirli bir bağlam çerçevesinde sistematik biçimde çözümlenmesini esas almaktadır. Çırak ve Kobak'a (2026) göre bu yöntem, sosyal bilimler kapsamında basılı ya da elektronik belgelerin sistematik biçimde incelenmesi ve değerlendirilmesi sürecini ifade etmektedir. Bu çalışmanın evrenini, Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR) tarafından İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin (UDHR) farklı maddelerini görselleştirmek amacıyla oluşturulan UDHR Poster Serisi oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme ise bu seri içerisinde amaçlı örnekleme yöntemi doğrultusunda seçilen yedi afişten oluşmaktadır. Amaçlı örnekleme yöntemi, araştırmanın amacı doğrultusunda belirlenen ölçütleri karşılayan örneklerin seçilmesini esas almaktadır. Bu doğrultuda örneklem oluşturulurken, öncelikle İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde yer alan farklı hak alanlarının temsil edilmesine dikkat edilmiştir. Bu kapsamda eşitlik, özgürlük, hukuki tanınma, adil yargılanma, göç ve sığınma hakkı, kültürel katılım ve demokratik katılım gibi farklı temaları içeren afişler araştırmaya dâhil edilmiştir. Ayrıca afişlerin ikonografik ve göstergebilimsel çözümlmeye uygun sembolik öğeler içermesi ile renk kullanımı, kompozisyon yapısı ve görsel

anlatı özellikleri açısından çeşitlilik göstermesi de seçim ölçütleri arasında değerlendirilmiştir. Analiz sürecinde afişler ikonografik çözümleme, renk kullanımı ve görsel anlatı boyutları üzerinden incelenmiştir. Bu kapsamda afişlerde yer alan görsel öğeler, sembolik anlamları ve kompozisyonel yapı ilişkileri dikkate alınarak değerlendirilmiş; ikonografi aracılığıyla görsel semboller, renk analizi aracılığıyla duygusal ve psikolojik etkiler, görsel anlatı çözümlemesi aracılığıyla ise afişlerin oluşturduğu anlam yapıları ortaya konulmuştur. Böylece afişler yalnızca biçimsel özellikleri açısından değil, aynı zamanda ürettikleri anlam ve temsil biçimleri bakımından da bütüncül bir yaklaşımla ele alınmıştır.

Bulgular

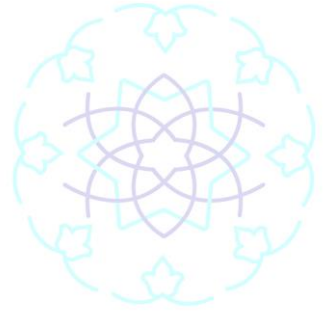
Bu bölümde, Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR) tarafından İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin farklı maddelerini görselleştirmek amacıyla oluşturulan UDHR Poster Serisi içerisinde seçilen yedi afiş ikonografik özellikleri, renk kullanımı ve görsel anlatı yapıları açısından analiz edilmiştir.

Şekil 1: İnsan Onuru ve Eşitlik: Kolektif Varoluşun Görsel Temsili Temalı Afiş Tasarımı, 2007 (UDHR, Madde 1)

Kaynak: Hernández Montiel (2007), OHCHR UDHR Poster Serisi.

<https://www.ohchr.org/en/human-rights/universal-declaration/universal-declaration-human-rights/udhr-posters>

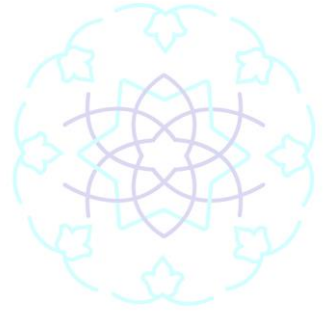
Tablo 1: UDHR Madde 1 Afişi Görsel Analizi

Kategori	Görsel Unsurlar
Renkler	Turuncu, mavi, siyah
İkonografik Öğeler	Çocuk figürleri, ağaç, güneş/dolunay
Kompozisyon	Dairesel yapı, yukarı yönlü hareket
Sembolik Anlam	Evrensellik, birlik, kardeşlik, yaşam

İkonografi ve Sembolizm: Afiş, çocuk figürleri aracılığıyla insanlığın ortak başlangıcına gönderme yapan bütüncül bir ikonografik yapı sunmaktadır. Figürlerin silüet formunda ve siyah renkte tasarlanması, bireysel kimliklerin geri plana itilerek “insan olma” durumunun evrensel düzlemde vurgulanmasına yönelik bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir. Kompozisyonun merkezinde yer alan güneş/dolunay formu, yaşamın kaynağı ve evrensellik kavramlarıyla ilişkilendirilebilir. Bu formun içerisinde yer alan ağaç figürü ise kök salma, gelişim ve ortak kader kavramlarını çağrıştıran bir unsur olarak yorumlanabilir. Dalların farklı yönlerde uzanması, insanlığın çoğul yapısına işaret eden bir sembolik anlatım olarak değerlendirilebilirken, çocukların dairesel hareketleri kardeşlik ve birlik duygusunun görsel karşılığı olarak okunabilir. Aşağıdan yukarıya yönelen hareket ise bilinçlenme ve haklara erişim sürecine yönelik metaforik bir anlatım biçimi olarak yorumlanabilir.

Renk Analizi: Turuncu ve mavi renkler arasındaki karşıtlığın güçlü bir duygusal atmosfer oluşturduğu düşünülebilir. Turuncu tonlar umut, enerji ve yaşamsallık kavramlarıyla ilişkilendirilebilirken, mavi arka plan güven, düzen ve evrensel dengeyi çağrıştırmaktadır. Siyah silüetlerin kullanımı ise görsel dikkat dağılımını azaltarak temel mesajın ön plana çıkarılmasına katkı sağlayan bir tercih olarak değerlendirilebilir.

Görsel Anlatı: Afiş, alt bölümden başlayarak yukarıya doğru ilerleyen bir anlatı kurgusu sunmaktadır. Bu yapı, bireysel varoluştan toplumsal birlikteliğe doğru bir dönüşümün görsel

anlatımı olarak yorumlanabilir. Üst bölümde yer alan birliktelik sahnesi ise eşitlik ve kardeşlik ideallerine yönelik bir vurgu biçiminde değerlendirilebilir.

Şekil 2: Özgürlüğün Kırılganlığı ve Dayanışma Temalı Afiş Tasarımı, 2007 (UDHR, Madde 3)

Kaynak: Hernández Montiel (2007), OHCHR UDHR Poster Serisi.

<https://www.ohchr.org/en/human-rights/universal-declaration/universal-declaration-human-rights/udhr-posters>

Tablo 2: UDHR Madde 3 Afişi Görsel Analizi

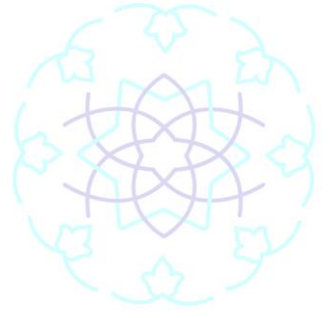
Kategori	Görsel Unsurlar
Renkler	Gri, bej, siyah, beyaz
İkonografik Öğeler	İnsan elleri, dengede duran figür, kuş
Kompozisyon	Dikey yükseliş
Sembolik Anlam	Dayanışma, özgürlük, kırılganlık

İkonografi ve Sembolizm: Afişte üst üste yerleştirilen insan elleri, bireysel çabaların ortak bir amaç etrafında birleşmesine yönelik bir görsel yapı oluşturmaktadır. Bu düzenleme, dayanışma ve karşılıklı destek kavramlarıyla ilişkilendirilebilir. Kompozisyonun en üst noktasında dengede duran figür, özgürlüğün sabit ve kesin bir durumdan ziyade korunması gereken bir denge alanı olduğuna yönelik bir çağrışım oluşturabilir. Üst bölümde

BAÇİNİ

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

konumlandırılan beyaz kuş ise özgürlük ve barış düşüncesiyle ilişkilendirilen evrensel bir sembol olarak okunabilir. Bununla birlikte kuşun yerleşimi, ulaşılması hedeflenen ideal bir duruma yönelik görsel bir gönderme şeklinde de değerlendirilebilir.

Renk Analizi: Gri ve bej tonlarının ağırlıklı kullanımı, kompozisyonda durağan ve belirsiz bir atmosferin oluşmasına katkı sağlamaktadır. Siyah figürler, bireysel özelliklerin geri planda bırakılarak daha kapsayıcı bir insan temsiline yönelme amacı taşıyan bir tercih olarak düşünülebilir. Buna karşılık beyaz kuşun koyu tonlar arasındaki belirgin konumu, özgürlük ve umut kavramlarının görsel düzlemde daha görünür hâle gelmesini destekleyen bir vurgu unsuru niteliği taşıyabilir.

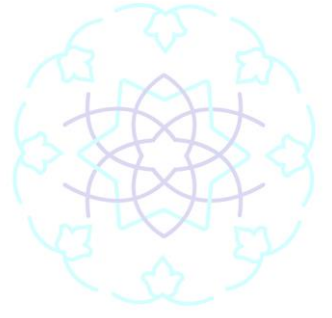
Görsel Anlatı: Afişte aşağıdan yukarıya doğru ilerleyen dikey yapı, aşamalı bir ilerleme ve çaba sürecine işaret eden bir anlatı kurgusu ortaya koymaktadır. Kompozisyonun üst bölümünde yer alan figürün denge hâli ise özgürlüğün süreklilik gerektiren ve çeşitli koşullardan etkilenebilen bir değer olarak ele alınabileceğini düşündürmektedir.

Şekil 3: Hukuki Tanınma ve Kimlik Temalı Afiş Tasarımı, 2007 (UDHR, Madde 6)

Kaynak: Hernández Montiel (2007), OHCHR UDHR Poster Serisi.

<https://www.ohchr.org/en/human-rights/universal-declaration/universal-declaration-human-rights/udhr-posters>

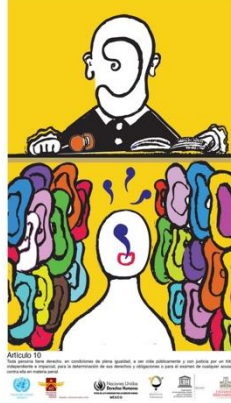
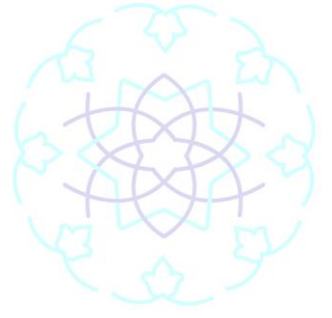
Tablo 3: UDHR Madde 6 Afişi Görsel Analizi

Kategori	Görsel Unsurlar
Renkler	Siyah, sarı, turuncu, mor, yeşil, mavi
İkonografik Öğeler	Terazi, insan figürleri, dünya haritası
Kompozisyon	Katmanlı yapı
Sembolik Anlam	Adalet, görünmezlik, evrensellik

İkonografi ve Sembolizm: Afişte merkezde konumlandırılan terazi figürü, hukuk ve adalet kavramlarıyla ilişkilendirilen temel görsel unsurlardan biri olarak öne çıkmaktadır. Figürlerin belirgin kimlik özelliklerinden arındırılmış biçimde sunulması, bireyin hukuki tanınma hakkından yoksun kalmasının toplumsal görünürlüğü nasıl etkileyebileceğine yönelik bir anlatım biçimi olarak düşünülebilir. Arka planda yer alan dünya haritası ise hukuki tanınma meselesinin belirli bir coğrafya ile sınırlandırılmadığını ve daha geniş bir insanlık bağlamı içerisinde ele alınabileceğini düşündüren bir unsur niteliği taşımaktadır.

Renk Analizi: Siyah zemin kullanımı, kompozisyonda belirsizlik ve görünmezlik duygusunu destekleyen bir atmosfer oluşturuyor izlenimi vermektedir. Sarı, turuncu, mor, yeşil ve mavi gibi farklı renk tonlarının bir arada kullanımı ise bireyin var olma ve tanınma mücadelesine ilişkin farklı duygu durumlarını yansıtan bir görsel çeşitlilik olarak okunabilir. Renklerin parçalı biçimde dağıtılması, düzenli ve homojen bir yapıdan uzaklaşarak eşitsizlik ve parçalanmışlık algısını güçlendiren bir yaklaşım şeklinde değerlendirilebilir.

Görsel Anlatı: Afiş, tek bir olay ya da sahneye odaklanmak yerine birden fazla görsel katmanın birlikte işlediği bir anlatı düzeni sunmaktadır. Katmanlı yapı, hukuki tanınma sürecinin farklı toplumsal ve bireysel boyutları içeren çok yönlü bir yapı sergilediğine işaret eden görsel bir kurgu olarak ele alınabilir.

Şekil 4: Adil Yargılanma ve Hukuki Temsil Temalı Afiş, 2007 Tasarımı (UDHR, Madde 10)

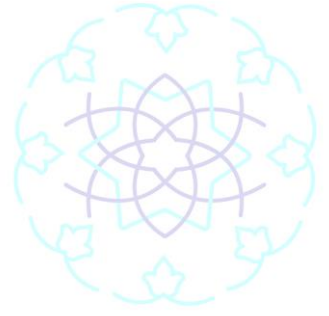
Kaynak: Hernández Montiel (2007), OHCHR UDHR Poster Serisi.

<https://www.ohchr.org/en/human-rights/universal-declaration/universal-declaration-human-rights/udhr-posters>

Tablo 4: UDHR Madde 10 Afişi Görsel Analizi

Kategori	Görsel Unsurlar
Renkler	Sarı, beyaz, siyah, çok renkli tonlar (mavi, turuncu, yeşil, mor)
İkonografik Öğeler	Hakim figürü, insan figürü
Kompozisyon	Hiyerarşik düzen
Sembolik Anlam	Adalet, otorite, eşitlik

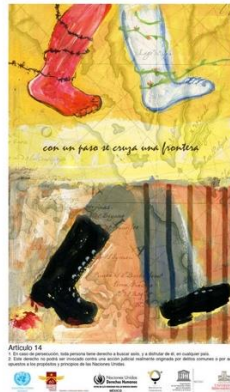
İkonografi ve Sembolizm: Afişte üst bölümde konumlandırılan hâkim figürü, kurumsal yapı ve yargı otoritesiyle ilişkilendirilebilecek temel görsel öğelerden biri olarak dikkat çekmektedir. Figürün yüz ayrıntılarından arındırılmış biçimde sunulması, bireysel özelliklerden uzaklaştırılmış bir adalet anlayışına yönelik gönderme olarak okunabilir. Kompozisyonun merkezinde yer alan beyaz figür, bireyin hukuki süreç içerisindeki konumunu yansıtan bir unsur

niteliği taşıırken, çevresinde bulunan çok renkli formlar toplumsal çeşitlilik ve farklılıkların bir arada var olmasına ilişkin bir anlatım biçimi olarak düşünülebilir.

Renk Analizi: Sarı rengin baskın biçimde kullanılması, kompozisyonun görünürlüğünü artıran ve dikkat odağını güçlendiren bir tercih olarak değerlendirilebilir. Siyah tonlar, güç ve kurumsal yapı algısıyla ilişkilendirilebilecek bir etki oluştururken, çok renkli biçimlerin kullanımı çeşitlilik, kapsayıcılık ve eşitlik kavramlarına yönelik çağrışımlar meydana getirebilir.

Görsel Anlatı: Afişte görsel öğelerin üst ve alt bölümlere yerleştirilmesi, belirli bir düzen içerisinde yapılandırılmış bir anlatı kurgusu oluşturmaktadır. Üst bölümde kurumsal otoriteyi temsil eden unsur ile alt bölümde yer alan birey arasındaki ilişki, yargı sürecinin işleyişine ve birey-kurum etkileşimine yönelik görsel bir düzenleme olarak ele alınabilir.

Şekil 5: Göç, Sınır ve Sığınma Hakkı Temalı Afiş Tasarımı, 2007 (UDHR, Madde 14)

Kaynak: Hernández Montiel (2007), OHCHR UDHR Poster Serisi.

<https://www.ohchr.org/en/human-rights/universal-declaration/universal-declaration-human-rights/udhr-posters>

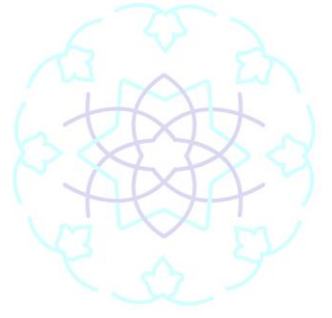
Tablo 5: UDHR Madde 14 Afişi Görsel Analizi

Kategori	Görsel Unsurlar
Renkler	Sarı, kırmızı, beyaz, yeşil, siyah, kahverengi
İkonografik Öğeler	Ayaklar, dikenli tel, sarmaşık, harita
Kompozisyon	Yukarıdan aşağıya akış

BAÇİNİ

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

Sembolik Anlam	Göç, baskı, umut, hareket
----------------	---------------------------

İkonografi ve Sembolizm: Afişin merkezindeki ayak figürleri göç ve hareket temasıyla ilişkilendirilebilir. Dikenli teller baskı ve zorlayıcı koşulları çağrıştırırken, sarmaşıklar umut ve yeniden yaşam düşüncesine gönderme yapan unsurlar olarak okunabilir. Arka planda yer alan harita dokusu ise konunun küresel boyutuna işaret eden bir öge niteliği taşımaktadır.

Renk Analizi: Sarı arka plan dikkat çekiciliği artırırken, kırmızı renk tehlike ve şiddet kavramlarıyla ilişkilendirilebilir; beyaz güvenlik, yeşil ise yeniden doğuş düşüncesini çağrıştırabilir. Siyah botlar da otorite ve kontrol mekanizmalarına yönelik bir vurgu unsuru olarak değerlendirilebilir.

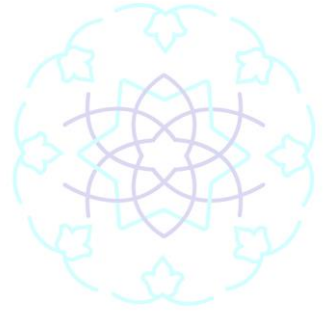
Görsel Anlatı: Afiş, yukarıdan aşağıya oluşturulan kompozisyon yapısıyla göç sürecinin dramatik yönüne ilişkin bir anlatı sunmaktadır. Fiziksel hareketin yanı sıra politik engeller de anlatının bir parçası olarak ele alınabilir.

Şekil 6: Kültürel Katılım ve Aydınlanma Temalı Afiş Tasarımı, 2007 (UDHR, Madde 27)

Kaynak: Hernández Montiel (2007), OHCHR UDHR Poster Serisi.

<https://www.ohchr.org/en/human-rights/universal-declaration/universal-declaration-human-rights/udhr-posters>

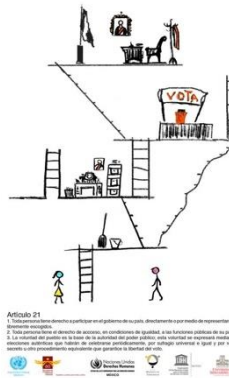
Tablo 6: UDHR Madde 27 Afişi Görsel Analizi

Kategori	Görsel Unsurlar
Renkler	Siyah, beyaz, gri
İkonografik Öğeler	Işık, gölge, insan figürleri
Kompozisyon	Aşağıdan yukarı genişleme
Sembolik Anlam	Kültür, bilgi, aydınlanma

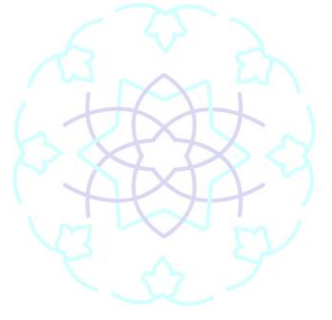
İkonografi ve Sembolizm: fiş, ışık ve gölge kullanımı üzerinden kültürel üretimin bireysel düzeyden kolektif yapıya uzanan etkisiyle ilişkilendirilebilir. Gölge figürleri, sanatın toplumsal bellekte giderek genişleyen etkisine yönelik bir gönderme olarak okunabilir.

Renk Analizi: Siyah-beyaz karşıtlığı, kültür ve sanatın evrensel niteliğine yönelik bir vurgu oluşturabilirken, ışık kullanımı bilgi ve aydınlanma düşüncesiyle ilişkilendirilebilir.

Görsel Anlatı: Afişin alt bölümünde yer alan figürler bireysel düzeye işaret ederken, yukarı doğru genişleyen ışık alanı kolektif kültürel gelişime yönelik bir anlatım biçimi olarak değerlendirilebilir.

Şekil 7: Demokratik Katılım ve Temsiliyet Temalı AfişTasarımı, 2007 (UDHR, Madde 21)
Kaynak: Hernández Montiel (2007), OHCHR UDHR Poster Serisi. <https://www.ohchr.org/en/human-rights/universal-declaration/universal-declaration-human-rights/udhr-posters>

Tablo 7: UDHR Madde 21 Afişi Görsel Analizi

Kategori	Görsel Unsurlar
Renkler	Siyah, beyaz, kırmızı, turuncu, mavi, pembe
İkonografik Öğeler	Oy sandığı, merdiven, kadın ve erkek figürleri
Kompozisyon	Dikey ilerleme
Sembolik Anlam	Demokrasi, katılım, eşitlik

İkonografi ve Sembolizm: Afişte yer alan oy sandığı demokratik sürecin önemli bir unsuru olarak değerlendirilebilirken, merdivenler bireyin katılım sürecindeki aşamalarla ilişkilendirilebilir. Kadın ve erkek figürleri ise eşitlik düşüncesine yönelik bir vurgu olarak okunabilir.

Renk Analizi: Minimal siyah-beyaz yapı içerisinde kullanılan kırmızı ve turuncu tonlar, eylem ve katılım düşüncesini çağrıştırabilir. Mavi ve pembe tonlar ise çeşitlilik ve farklılıkların bir arada bulunmasına yönelik bir anlam katmanını oluşturabilir.

Görsel Anlatı: Afiş, aşağıdan yukarıya ilerleyen kompozisyon yapısıyla bireysel düzeyden yönetime uzanan demokratik sürece ilişkin bir anlatı sunmaktadır. Bu yapı, katılımın aşamalı ilerleyen ve çaba gerektiren bir süreç olduğuna yönelik bir görsel düzenleme olarak değerlendirilebilir.

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (UDHR) afişleri grafik tasarım bağlamında ikonografi, renk kullanımı ve görsel anlatı açısından incelenmiş; bulgular afişlerin yalnızca temsil edici görseller değil, aynı zamanda ideolojik olarak yapılandırılmış anlam üretim sistemleri olduğunu ortaya koymuştur. İncelenen afişlerin, görsel iletişim yoluyla insan haklarına ilişkin kavramları güçlü bir sembolik dil üzerinden aktardığı belirlenmiştir. Afişlerde yer alan

BAÇİNİ

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

ikonografik unsurların (çocuk figürleri, eller, terazi, kuş, merdiven, harita vb.) eşitlik, özgürlük, adalet, dayanışma ve evrensellik gibi temel kavramları temsil ettiği görülmektedir. Bu durum, soyut insan hakları kavramlarının somut görsel metaforlar aracılığıyla anlaşılır kılındığını göstermektedir.

Bu bulgular, Roland Barthes'ın (1977) göstergebilimsel yaklaşımında vurguladığı üzere, görsel kültürün “doğal” görünse de aslında mit üretimi yoluyla ideolojik anlamları doğallaştırdığı fikriyle doğrudan örtüşmektedir. UDHR afişleri de bu bağlamda, insan haklarını evrensel ve tartışmasız bir değer alanı olarak sunan görsel mitolojiler üretmektedir. Böylece görsel temsil, ideolojik bir doğallaştırma mekanizmasına dönüşmektedir. Peirce'ın (1931-1958) üçlü gösterge modeli (ikon-indeks-sembol) açısından değerlendirildiğinde afişlerde kullanılan görsel unsurların çoğunlukla ikonik ve sembolik düzeyde çalıştığı, ancak aynı zamanda indeksikal bir yönlendirme mekanizması da ürettiği görülmektedir. Örneğin yükselen merdiven figürü “ilerleme”yi, kırılan zincir “özgürleşmeyi” doğrudan nedensel bir gerçeklik gibi sunmaktadır. Bu durum, görsel göstergelerin yorumdan ziyade “doğal anlam” üretmesi riskini beraberinde getirmektedir. Renk kullanımı da anlam üretiminde belirleyici bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Sıcak renklerin dikkat çekme ve hareket duygusu yarattığı, soğuk renklerin güven ve dengeyi desteklediği, siyah-beyaz kontrastın ise anonimlik ve evrensellik vurgusunu güçlendirdiği tespit edilmiştir. Kompozisyon açısından afişlerin çoğunlukla dikey ve yönlü bir yapı sergilediği, bu yapının bireysel düzeyden toplumsal düzeye geçişi ve haklara ulaşma sürecini temsil ettiği anlaşılmaktadır. Ayrıca görsel anlatıların genellikle bir süreç ve hareket duygusu içerecek şekilde kurgulandığı görülmektedir.

Aksoy ve Yılmaz'ın (2016) çalışması, lise öğrencilerinin insan hakları algılarını büyük ölçüde eşitlik, özgürlük, adalet, demokrasi ve evrensellik gibi normatif kavramlar üzerinden kurduklarını göstermektedir. Araştırmada bu kavramların modern insan hakları düşüncesinin temel bileşenleri olduğu belirtilmekte ve öğrencilerin insan hakları kavramına ilişkin güçlü bir farkındalık geliştirdikleri vurgulanmaktadır. Barthesçı bir okuma açısından değerlendirildiğinde

BAÇİNİ

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

ise bu tür tekrar eden normatif kavramların, insan haklarını tarihsel ve ideolojik bağlamından koparıp doğal ve evrensel bir gerçeklik gibi yeniden üretme potansiyeli taşıdığı söylenebilir.

Boztaş (2017), organ bağışısı afişlerine yönelik göstergebilimsel analizinde görsel unsurların anlam üretimi ve toplumsal farkındalık oluşturma süreçlerinde etkili bir iletişim aracı olarak işlev gördüğünü belirtmektedir. Çalışma, sosyal afişlerde görsel dilin mesajın aktarımında ve izleyici üzerinde etki oluşturulmasında belirleyici olduğunu göstermektedir. UDHR afişleri bağlamında ise bu görsel anlatılar yalnızca farkındalık üretmekle sınırlı kalmamakta; aynı zamanda insan haklarına ilişkin toplumsal ve normatif değerlerin yeniden dolaşıma sokulmasına ve meşrulaştırılmasına da katkıda bulunmaktadır. u çerçevede afişler, yalnızca empati oluşturan görsel araçlar değil; aynı zamanda insan haklarına ilişkin belirli anlam çerçevelerini görünür kılan ve izleyici algısını dolaylı biçimde yönlendiren kültürel temsil sistemleri olarak değerlendirilebilir. Ahmadoghli (2017), görsel iletişimin kültürler arası ortak bir dil oluşturma kapasitesine sahip olduğunu ileri sürmektedir. UDHR afişleri bu perspektifle ele alındığında, anonim figürler ve kültürlerüstü semboller aracılığıyla evrensel bir insan modeli üretmektedir. Ancak eleştirel tasarım kuramı açısından değerlendirildiğinde bu evrensellik anlayışı, Batı merkezli görsel normların küresel standartlar olarak yeniden dolaşıma sokulması riskini de beraberinde taşımaktadır. Bu üç çalışma birlikte değerlendirildiğinde literatürde iki temel yaklaşımın öne çıktığı görülmektedir: (1) görsel iletişimi pedagojik ve evrensel bir iletişim aracı olarak ele alan yaklaşım (Ahmadoghli, 2017) ve (2) görsel öğelerin anlam üretimi, algı oluşturma ve toplumsal farkındalık üzerindeki etkisini vurgulayan yaklaşım (Boztaş, 2017; Aksoy & Yılmaz, 2016). Bu bağlamda çalışma, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ni temsil eden afişlerin yalnızca estetik tasarım ürünleri olmadığını, aynı zamanda çok katmanlı anlam sistemleri üreten görsel iletişim araçları olarak işlev gördüğünü ortaya koymuştur. İncelenen yedi afişte kullanılan çocuk figürleri, eller, kuş, terazi, merdiven, harita, ışık ve gölge gibi ikonografik unsurların; insan haklarına ilişkin özgürlük, eşitlik, adalet, dayanışma, demokratik katılım ve evrensellik gibi temel kavramları görsel metaforlar aracılığıyla temsil ettiği belirlenmiştir. Böylece soyut insan hakları kavramlarının, görsel göstergeler aracılığıyla daha somut ve

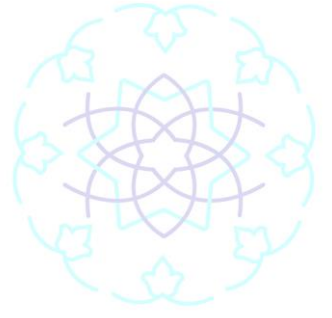

BAÇİNİ

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

algılanabilir biçimlerde yeniden üretildiği görülmüştür. Araştırmanın bulguları, afişlerde anlam üretiminin yalnızca semboller üzerinden değil renk tercihleri ve kompozisyon yapıları aracılığıyla da desteklendiğini göstermektedir. Sıcak renklerin hareket, dikkat ve eylem duygusunu güçlendirdiği; soğuk renklerin güven, düzen ve denge algısı oluşturduğu; siyah-beyaz karşıtlığın ise anonimlik, evrensellik ve ortak insanlık vurgusunu desteklediği belirlenmiştir. Ayrıca kompozisyonların önemli bir bölümünde gözlenen dikey yönelim, yükseliş ve ilerleme fikriyle ilişkilendirilmiş; bireysel düzeyden toplumsal düzeye geçiş, hak arayışı ve kolektif bilinç süreçleri görsel anlatı içerisinde yapılandırılmıştır. Çalışmada incelenen afişlerin ortak özelliklerinden biri, bireysel kimlik farklılıklarını geri planda bırakarak daha kapsayıcı ve kültürlerüstü bir insanlık anlatısı kurmalarıdır. Özellikle yüz detaylarından arındırılmış figürlerin ve evrensel sembollerin kullanımı, insan haklarını belirli bir topluluğa ait bir kavram olmaktan çıkarıp ortak insanlık deneyimiyle ilişkilendiren bir temsil biçimi oluşturmuştur. Bu durum, afişlerin yalnızca bilgi aktarma işlevi üstlenmediğini; aynı zamanda izleyicinin insan haklarına ilişkin algısını yönlendiren ve belirli değerleri görünür kılan kültürel temsil araçları olarak çalıştığını göstermektedir. Bu bağlamda çalışma, grafik tasarımın insan hakları gibi toplumsal içerikli konuların aktarımında yalnızca estetik bir araç olmadığını; kültürel, pedagojik ve ideolojik anlamların dolaşıma girdiği bir iletişim alanı olduğunu ortaya koymaktadır. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi afişleri, görsel iletişim aracılığıyla insan haklarının temsil edilme biçimlerini görünür kılmakta ve bu temsillerin toplumsal bilinç oluşturma süreçlerindeki rolüne işaret etmektedir. Bu yönüyle çalışma, grafik tasarım ve görsel iletişim alanlarında insan hakları temalı görsel üretimlerin değerlendirilmesine yönelik kuramsal ve uygulamalı çalışmalara katkı sunmaktadır. Çalışmanın yalnızca belirli sayıdaki afişlerle ve doküman analizi yöntemiyle sınırlandırılmış olması, bulguların farklı insan hakları görsellerine doğrudan genellenmesini sınırlandırmaktadır. İlerleyen çalışmalarda İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi afişlerinin farklı kültürel ve coğrafi bağlamlarda üretilmiş örnekleri karşılaştırmalı olarak ele alınarak evrensellik iddiasının görsel düzeyde nasıl kurulduğu ve hangi yerel görsel kodlarla yeniden üretildiği daha ayrıntılı biçimde incelenebilir. Ayrıca yalnızca göstergebilimsel analizle sınırlı kalınmayıp izleyici alımlama çalışmaları ve deneysel görsel algı araştırmalarıyla desteklenmesi, afişlerin

anlam üretim süreçlerinin hem üretim hem de etki boyutlarını daha bütüncül biçimde ortaya koyabilir. Bunun yanında dijital medya ortamlarında üretilen insan hakları görsellerinin geleneksel afişlerle karşılaştırılması, görsel iletişimde dönüşen ideolojik temsil biçimlerinin anlaşılmasına katkı sağlayabilir.

Kaynakça

Aydın, B. O., & Sarı, T. (2025). Halkla görsellerde görsel iletişim: Yapay zekâ, kişisel yeni araçlar ve uygulamalar. İçinde C. Kocaömer & S. Kırıkçı (Ed.), *Halkla reklam uygulamalarının yapay zekâ kullanımı* (ss. 172–200). Eğitim Kitabevi.

Adwina, R., & Ashari, C. (2025). Ikonografi dan makna penggambaran arca Gaṇeśa ekapāda koleksi Museum Nasional Indonesia. *Purbawidya*, 14(2), 328–347. <https://doi.org/10.55981/purbawidya.2025.11338>

Ahmadoghli, A. (2017). *Bir ortak dil olarak görsel iletişim tasarımı ve insan hakları örgütleri özelinde uygulamaları* [Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

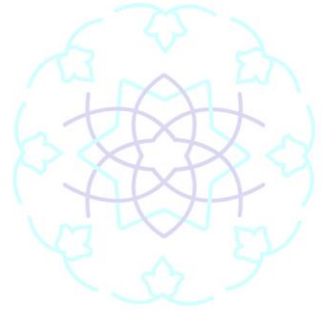
Aksoy, B., & Yılmaz, O. (2016). Lise öğrencilerinin insan hakları algıları. İçinde M. Koçali (Ed.), *EYFOR V. Eğitim Yönetimi Forumu tam bildiri kitabı* (ss. 131–143). EYUDER.

Ambrose, G., & Harris, P. (2020). *Grafik tasarımda renk: Grafik tasarım temelleri 07* (B. Bayrak, Çev.; 2. bs.). Literatür Yayınları.

Aslan (Artan), H. I., & Sayın, Z. (2025). Mobil oyun kullanıcı arayüzü tasarımında renk kullanımı. *Tykhe Sanat ve Tasarım Dergisi*, 10(19), 627–650. <https://doi.org/10.55004/tykhe.1761582>

Balcan, S. (2022). *Duyargalı uygulamaların afiş ve ambalaj tasarımı üzerindeki etkileri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Arel Üniversitesi.

Becer, E. (2019). *İletişim ve grafik tasarım* (12. bs.). Dost Kitabevi Yayınları.

Bilecenoglu, D., & Metin, A. C. (2026). Soğuk Savaş döneminin afiş sanatına yansımaları: Polonya afiş okulu. *J Arts*, 9, e3191.

Birleşmiş Milletler. (1948). *Universal Declaration of Human Rights: Adoption of the UDHR (183rd plenary meeting)*. <https://www.ohchr.org/en/universal-declaration-of-human-rights>

Boztaş, E. (2017). Organ bağışı temalı sosyal afiş tasarımlarının göstergebilim yöntemi ile analizi. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 6(37), 2521–2542. <https://www.idildergisi.com/makale/pdf/1503736117.pdf>

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>

Buçukoğlu, S. M. (2025). 1980’li yıllardan günümüze, “aile” isminin kullanıldığı Türk televizyon dizilerinde görsel ve grafik tasarım unsurlarının göstergebilimsel analizi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26(Özel Sayı), 2456–2491. <https://doi.org/10.17494/ogusbd.1765712>

Çeçen, A. (2020). *İnsan hakları* (Gözden geçirilmiş 5. bs.). Astana Yayınları.

Çırak, K., & Kobak, K. (2026). Dijital oyunlarda polis temsili. *EKEV Akademi Dergisi*. Advance online publication. <https://doi.org/10.17753/sosekev.1680973>

Çomak, N. (2025). Wolf Vostell’in “Pilatus ile İsa Arasındaki Duruşma Neden Sadece İki Dakika Sürdü?” adlı eserinin ikonoloji yöntemiyle çözümlenmesi. *International Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 12(126), 2854–2865. <https://doi.org/10.5281/zenodo.18125113>

Curavcı, A., & Dikbaş Torun, E. (2026). Kızılay Haftası afiş tasarımlarının göstergebilimsel çözümlemesi. *Journal of Communication Science Researches*, 6(2), 86–104. <https://doi.org/10.5281/zenodo.19367246>

BAÇİNİ

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

Doğan, İ. (2019). *İnsan hakları hukuku* (3. bs.). Astana Yayınları.

Gümüştekin, N. (2012). İki Polonyalı grafik tasarımcı-Henryk Tomaszewski ve Franciszek Starowieyski örneğinde II. Dünya Savaşı sonrası tiyatro afişleri. *Sanat Dergisi*, 21, 63–74. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunigsfd/article/33576>

İnal, R., & Tarlakazan, B. E. (2026). Yapay zekânın sanat pratiklerini yeniden şekillendirmesi: The Lumen Prize 2025 yapay zekâ örnekleri. *Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 11(1), 47–63. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijhar/article/1828389>

İncesu Karahan, Ç. D. (2025). Grafik tasarımın kültürel dili: Popüler figürler aracılığıyla tüketici algısının biçimlenmesi. *İstanbul Aydın Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, 11(22), 81–89. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/aydinsanat/article/1819736>

Kırman, G. B. (2025). Bawer Doğanay'ın sanatında mitolojik derinlik: Panofsky'nin çözümleme yöntemiyle bir okuma. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 15(1), 291–318. <https://doi.org/10.20488/sanattasarim.1717490>

Kwon, Y. G., & Kim, N. (2005). A study on the signification and symbol of red in Korea, China and Japan. *Journal of the Korean Society of Color Studies*, 19(2), 21–36. <https://www.kci.go.kr/kciportal/ci/sereArticleSearch/ciSereArtiView.kci?sereArticleSearchBean.artiId=ART000970764>

Panofsky, E. (2012a). *Görsel sanatlarda anlam* (A. Cemal, Çev.). 6:45 Yayınları.

Panofsky, E. (2012b). *İkonoloji araştırmaları: Rönesans sanatında insancıl temalar* (O. Düz, Çev.). Pinhan Yayıncılık.

Preucel, R. W. (2006). *Archaeological semiotics*. Blackwell Publishing.

Tükel, U., & Yüzgüller, S. (2018). *Sözden imgeye Batı sanatında ikonografi*. Hayalperest Yayınevi.

Turhan, A. (2016). İnsan hakkı kuşakları arasındaki tamamlayıcılık ilişkisi. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4(2), 357–378.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/inuhfd/article/239841>

Uçar, T. F. (2004). *Görsel iletişim ve grafik tasarım* (3. bs.). İnkılâp Yayınevi.

Uzun, Y. (2024). “Bağımlılığa karşı sanatın gücü” konulu afişlerde renk kullanımı. *The Journal of Academic Social Science*, 159, 167–181.

Uzun, Y., & Uzun, E. (2025). Noma Bar’ın portre tasarımlarında renk kullanımı. *Uluslararası İletişim ve Sanat Dergisi*, 6(15), 187–207.
<https://iletisimvesanat.com/files/iletisimvesanat/ed8bca95-8010-4201-b632-803b2bfaf32b.pdf>

Üneş, Ş. (2025). Tılsımlı gömleklerin grafik tasarım açısından incelenmesi. *Akademik Sanat*, 24, 91–108. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/akademiksanat/article/1667243>

Yugay, M. R. (2018). Color semantics in traditional Japanese culture. *Journal of Oriental Studies*, 79(4), 78–83. <https://bulletin-orientalism.kaznu.kz/index.php/1-vostok/en/article/view/968>

Görsel Kaynakça

Görsel 1. Hernández Montiel, J. M. (2007). *UDHR Madde 1 afişi* [Afiş]. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. <https://www.ohchr.org/en/human-rights/universal-declaration/universal-declaration-human-rights/udhr-posters>

Görsel 2. Hernández Montiel, J. M. (2007). *UDHR Madde 3 afişi* [Afiş]. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. <https://www.ohchr.org/en/human-rights/universal-declaration/universal-declaration-human-rights/udhr-posters>

Görsel 3. Hernández Montiel, J. M. (2007). *UDHR Madde 6 afişi* [Afiş]. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. <https://www.ohchr.org/en/human-rights/universal-declaration/universal-declaration-human-rights/udhr-posters>

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

Görsel 4. Hernández Montiel, J. M. (2007). *UDHR Madde 10 afişi* [Afiş]. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. <https://www.ohchr.org/en/human-rights/universal-declaration/universal-declaration-human-rights/udhr-posters>

Görsel 5. Hernández Montiel, J. M. (2007). *UDHR Madde 14 afişi* [Afiş]. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. <https://www.ohchr.org/en/human-rights/universal-declaration/universal-declaration-human-rights/udhr-posters>

Görsel 6. Hernández Montiel, J. M. (2007). *UDHR Madde 27 afişi* [Afiş]. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. <https://www.ohchr.org/en/human-rights/universal-declaration/universal-declaration-human-rights/udhr-posters>

Görsel 7. Hernández Montiel, J. M. (2007). *UDHR Madde 21 afişi* [Afiş]. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. <https://www.ohchr.org/en/human-rights/universal-declaration/universal-declaration-human-rights/udhr-posters>